

บทที่ 7

ตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์

ประเภทของตลาด

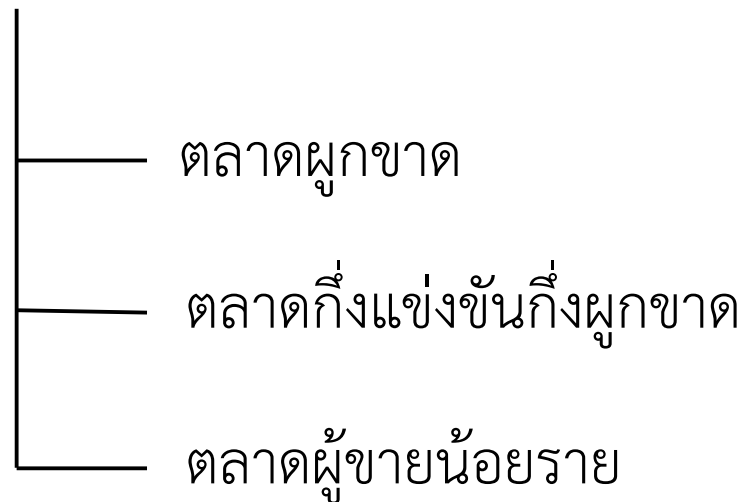
แบ่งตามลักษณะของโครงสร้างและพฤติกรรมของผู้ซื้อ-ผู้ขาย

ตลาดแข่งขันสมบูรณ์

ตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์

ตลาดผูกขาด

ลักษณะของตลาดผูกขาด

ตลาดผูกขาดมีคุณสมบัติ 3 ประการ ดังนี้

- 1.) มีผู้ขายหรือหน่วยผลิตเพียงรายเดียว จึงไม่เกิดการแข่งขัน ทำให้ผู้ซื้อไม่สามารถซื้อสินค้าจากผู้ขายรายอื่นได้
- 2.) ไม่มีสินค้าอื่นทดแทนได้ หรือ หาสินค้าอื่นทดแทนได้ยาก ผู้ซื้อจึงต้องซื้อสินค้าจากผู้ผูกขาดได้เพียงรายเดียว
- 3.) ผู้ขายรายอื่นเข้ามาแข่งขันในตลาดไม่ได้ หรือเข้ามายาก อันเนื่องมาจากสาเหตุต่อมาที่ทำให้เกิดการผูกขาด

ตลาดผูกขาด (ต่อ)

สาเหตุของการผูกขาด

- 1.) ผู้ผลิตเป็นเจ้าของหรือควบคุมปัจจัยการผลิตในการผลิตสินค้าเพียงผู้เดียว
- 2.) การกีดกันจากกฎหมายลิขสิทธิ์หรือสัมปทานที่รัฐกำหนดให้แก่ผู้หนึ่งผู้ใดได้เป็นผู้

ผูกขาด

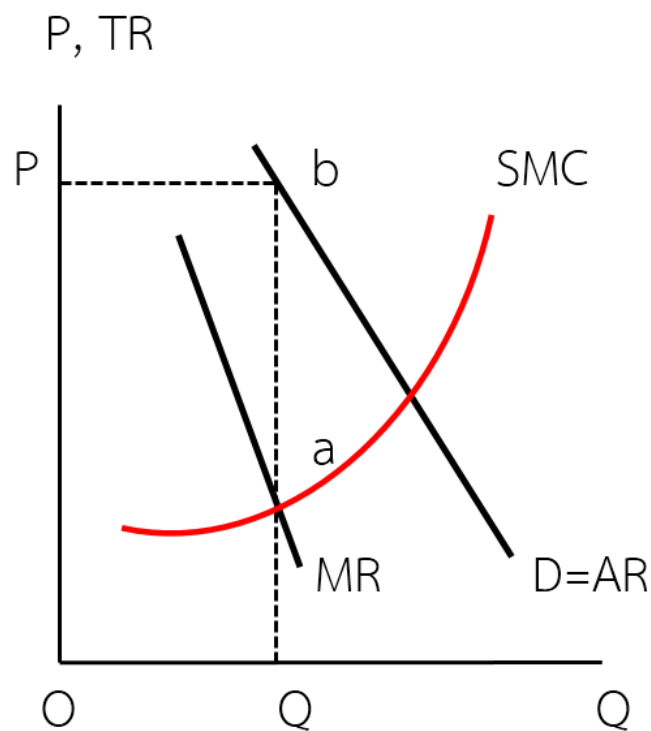
3.) การเกิดการประหยัดจากขนาดของการผลิตของผู้ผูกขาด เพราะผู้ผูกขาดจะกลายเป็นหน่วยผลิตรายใหญ่ จึงทำการผลิตโดยมีต้นทุนทั้งหมดเฉลี่ยลดลงเรื่อยๆ ทำให้การผลิตเกิดประสิทธิภาพมากกว่าผู้ผลิตรายเล็กผู้ผลิตรายอื่นที่มีต้นทุนการผลิตที่สูงกว่าจึงไม่สามารถเข้ามาแข่งขันได้ ผู้ผูกขาดจึงสามารถผูกขาดได้ต่อไป

- 4.) เกิดการควบรวมกิจการ

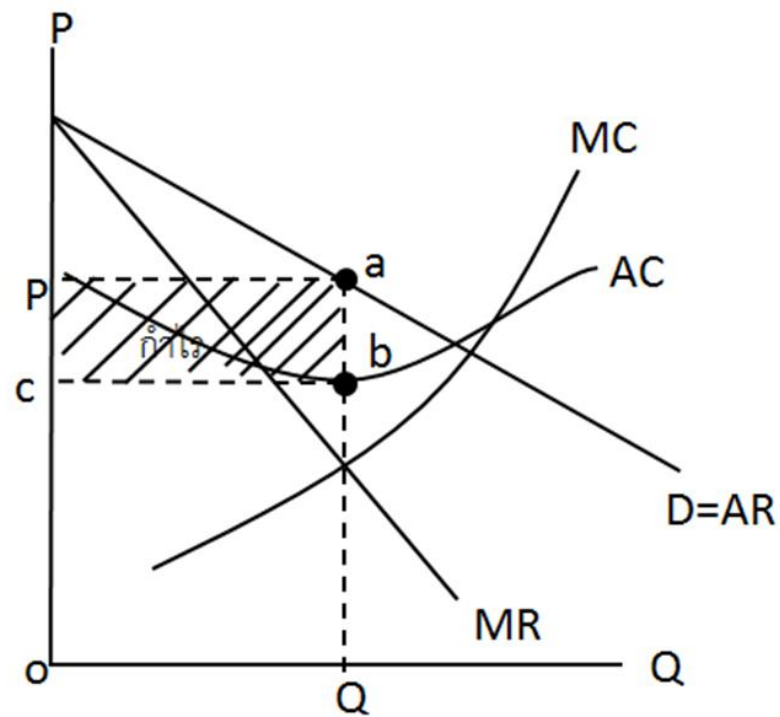
ลักษณะเส้นอุปสงค์อุปทานและเส้นรายรับส่วนเพิ่มในตลาดผูกขาด

- จุด a เป็นจุดตัดของ MC และ MR
- จุด b แสดงความสัมพันธ์ระหว่างราคาและปริมาณเสนอขาย
- เส้นอุปทานจะเกิดจากการเปลี่ยนแปลงในเส้นอุปสงค์ (AR) หรือ เส้นต้นทุนส่วนเพิ่มในระยะสั้น (SMC)

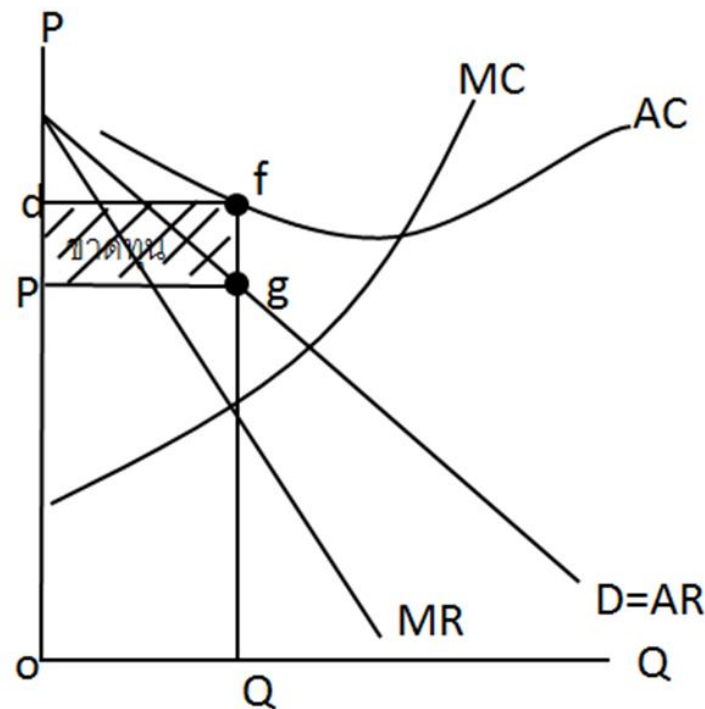
ดุลยภาพในตลาดผูกขาด

ดุลยภาพในตลาดผูกขาด กรณีผู้ผูกขาดได้รับกำไร

ดุลยภาพในตลาดผูกขาด (ต่อ)

ภาพที่ 8.10 ดุลยภาพในตลาดผูกขาด กรณีผู้ผูกขาดขาดทุน

ข้อดีและข้อเสียของการแข่งขันและการผูกขาด

1.) ข้อดีของการแข่งขัน

- ก่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรในการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด แต่ความต้องการไม่จำกัด
- การแข่งขันจะส่งผลดีต่อผู้บริโภค คือ ผู้บริโภคจะได้สินค้าที่มีคุณภาพสูงขึ้นและราคาต่ำลง อันเป็นผลมาจากประสิทธิภาพในการผลิต
- เกิดการพัฒนาเทคโนโลยีหรือเทคนิคใหม่ๆ หรือนวัตกรรมจากการพยายามลดต้นทุนของผู้ผลิตที่ต้องแข่งขันกัน

ข้อดีและข้อเสียของการแข่งขันและการผูกขาด

2.) ข้อเสียของการแข่งขัน

- เกิดการสิ้นเปลืองในการทรัพยากร หากผู้ผลิตผลิตสินค้าออกมามากเกินอุปสงค์
- ถ้าผู้ผลิตไม่พยายามลดต้นทุน เพื่อให้ได้กำไรมากขึ้น แต่กลับไปลงทุนโฆษณาและส่งเสริมการขาย ก็ไม่เป็นผลดีต่อการแข่งขัน
- การพัฒนาเทคโนโลยีหรือนวัตกรรม ถ้าในอีกแง่มุมหนึ่งจะก่อให้เกิดการผูกขาดขึ้นได้

ข้อดีและข้อเสียของการแข่งขันและการผูกขาด

3.) ข้อดีของการผูกขาด

- ประชาชนกินดีอยู่ดีเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากสินค้าหรือบริการที่ถูกผูกขาดโดยรัฐ รัฐก็จะกำหนดราคาที่ย่ำต่ำ เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิต
- กิจการผูกขาดขนาดใหญ่ จะสามารถผลิตโดยต้นทุนต่ำสุดได้ เนื่องจากการผลิตแบบ Economy of Scale
- ทำให้ควบคุมสินค้าบางประเภทที่รัฐเห็นว่า เป็นผลเสียต่อประชาชนได้

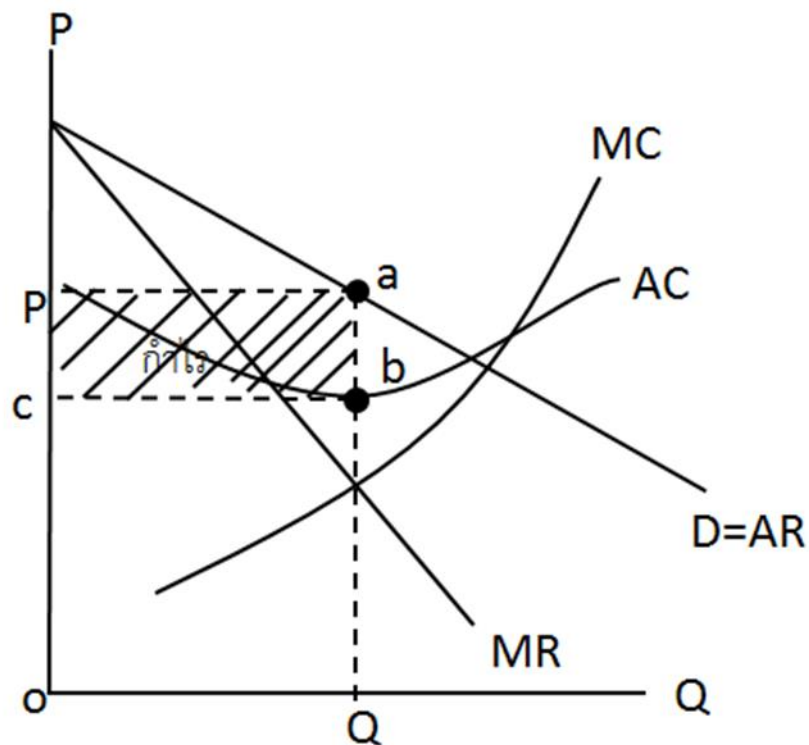
ข้อดีและข้อเสียของการแข่งขันและการผูกขาด

4.) ข้อเสียของการผูกขาด

- ก่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างไม่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากผู้ผลิตสามารถเลือกใช้ทรัพยากรการผลิตได้ จึงไม่จำเป็นต้องใช้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ยกอย่างเช่น ผู้ผลิตอาจเลือกใช้วัตถุดิบราคาถูกคุณภาพต่ำ โดยมุ่งหวังเพียงแต่กำไรอย่างไรอย่างเดียวย
- ผู้บริโภคอาจต้องซื้อสินค้าราคาแพง ขณะที่คุณภาพต่ำ เนื่องจากไม่มีการแข่งขัน ผู้ผลิตจึงไม่เห็นความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพของสินค้า หรือ การดำเนินการผลิตและยังสามารถตั้งราคาสูงได้ตามต้องการ ผู้บริโภคจึงถูกเอาเปรียบได้จากผู้ผูกขาด

6. การกำหนดราคาและปริมาณการผลิตในระยะยาวของตลาดผูกขาด

การวัดอำนาจการผูกขาด

การมีผู้ผลิตเพียงรายเดียวจะก่อให้เกิดการผูกขาดการซื้อ ซึ่งการผูกขาดจะมีผู้ผลิตไม่กี่รายควบคุมทั้งอุตสาหกรรม ให้การผูกขาดไม่มีการแข่งขันในการผลิตสินค้าหรือบริการ ไม่มีสินค้าทดแทนกันได้ และมีอำนาจในการตั้งราคาสูงเกินจนทำให้ได้รับกำไรที่ผู้ผูกขาดมากกว่าปกติ การวัดอำนาจการผูกขาดจึงพิจารณาจากความยืดหยุ่นของอุปสงค์

การแบ่งแยกราคา

การแบ่งแยกราคาเป็นการกำหนดราคาสินค้าหรือบริการชนิดเดียวในราคาที่แตกต่างกัน อาจจะเป็นการกำหนดราคาแตกต่างกันตามช่วงอายุ ระดับรายได้ ช่วงเวลาที่ซื้อ สถานที่ การตั้งราคาที่แตกต่างกันยังมีเงื่อนไขที่ทำให้ผู้ผูกขาดต้องคำนึงถึงก่อนการปรับราคา กล่าวคือ ผู้ผูกขาดต้องเป็นคนกำหนดราคาและต้องทราบถึงกฎอุปสงค์ สิ่งนี้จะส่งผลให้การเปลี่ยนแปลงราคาส่งผลต่อปริมาณซื้อด้วย และผู้ผูกขาดต้องสามารถแบ่งกลุ่มตลาดตามความแตกต่างทางความตั้งใจจะจ่าย (Willingness to pay) ของผู้บริโภคด้วย

ผลของตลาดผูกขาดต่อระบบเศรษฐกิจ

การผูกขาด อาจทำให้ราคาสินค้าและบริการเพิ่มสูงขึ้น การพัฒนาเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมใหม่ไม่มีความก้าวหน้า ผลให้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพต่ำลง จากการขาดการแข่งขันได้

ตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด

มีลักษณะของตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด

1.) มีผู้ผลิตหรือผู้ขายเป็นจำนวนมาก

2.) สินค้ามีความแตกต่างกัน

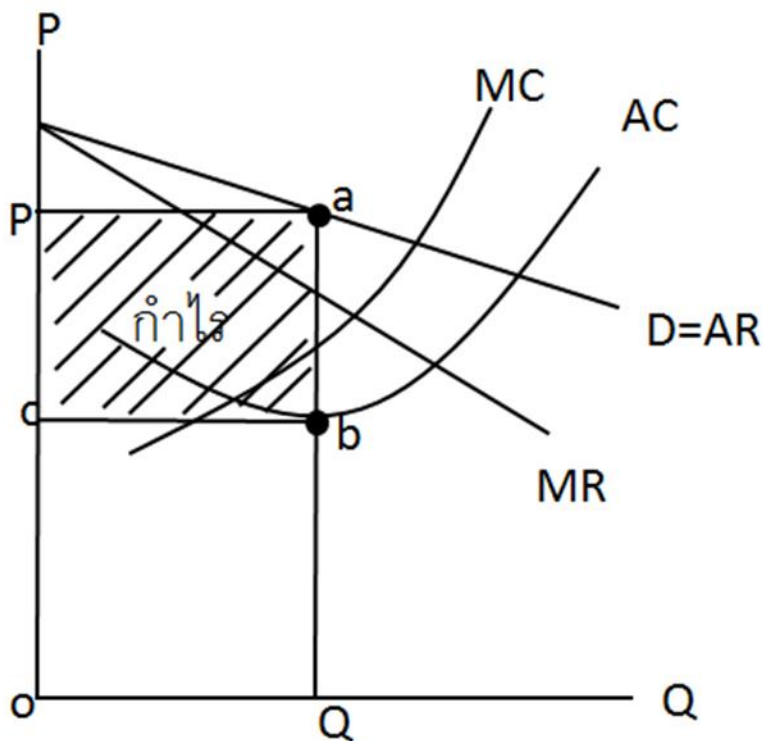
3.) ผู้ผลิตหรือผู้ขายรายอื่นสามารถเข้าหรือออกจากตลาดได้อย่างเสรี

4.) หน่วยผลิตมุ่งทำไรสูงสุดผู้บริโภคมุ่งความพอใจ

สูงสุด

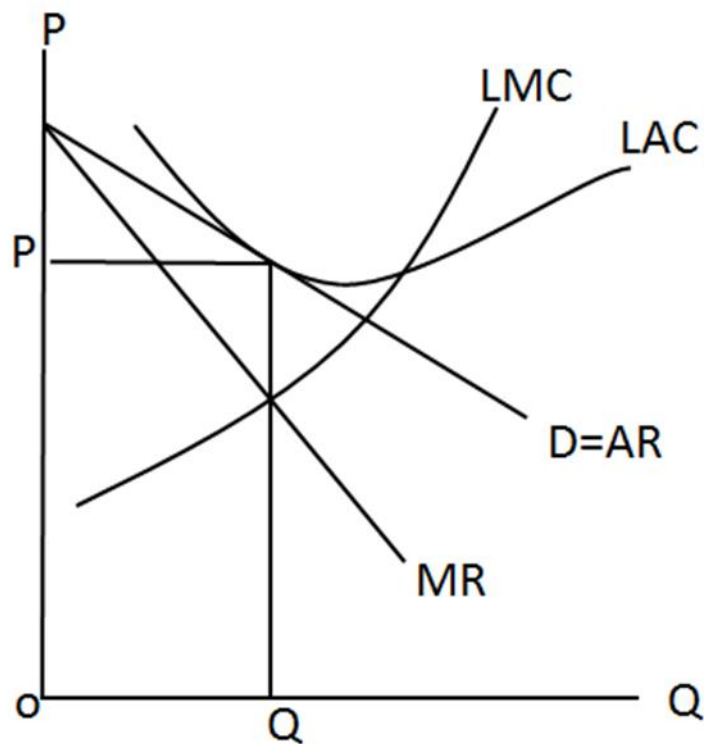
การกำหนดราคาและปริมาณการผลิตระยะสั้น

ผู้ผลิตจะได้รับกำไรเกินปกติ หรือกำไรปกติ หรือขาดทุนก็ได้ ขึ้นอยู่กับปริมาณอุปสงค์ และต้นทุนซึ่งหากรายรับยังคงสูงกว่าต้นทุนแปรผันเฉลี่ย ก็จะยังคงผลิตต่อไป แต่ถ้ารายรับยังคงต่ำกว่าต้นทุนแปรผันเฉลี่ย ผู้ผลิตก็จะออกจากตลาด เช่นเดียวกับในตลาดแข่งขันสมบูรณ์

การกำหนดราคาและปริมาณการผลิตระยะยาว

ในระยะยาวหากผู้ผลิตดำเนินการผลิตแล้วขาดทุนก็จะออกจากตลาดไป ส่วนแบ่งตลาดของหน่วยธุรกิจที่เหลือจะสูงขึ้น หากได้รับกำไรเกินปกติ จะเป็นการดึงดูดผู้ผลิตรายใหม่ๆ เข้ามาสู่ตลาด และจะทำให้ได้กำไรลดลง จนเข้าสู่ภาวะได้กำไรปกติในที่สุด

ผลของตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาดต่อระบบเศรษฐกิจ

ตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาดนั้นมีผู้ขายเป็นจำนวนมาก จึงทำให้ผู้ขายมีอิทธิพลต่อราคาสินค้าในระดับที่น้อยมาก แม้ว่าสินค้ามีความแตกต่างกันแต่ยังสามารถนำมาทดแทนกันได้ แต่ผู้ผลิตแต่ละรายยังต้องเผชิญกับการแข่งขันที่สูง จากสินค้าคล้ายกันอยู่ดี ในตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด ผู้ผลิตจะตั้งราคาสูงกว่ารายรับส่วนเพิ่มและต้นทุนส่วนเพิ่ม ซึ่งจะคล้ายกับตลาดผูกขาดแต่แตกต่างจากตลาดแข่งขันสมบูรณ์

ตลาดผู้ขายน้อยราย

ลักษณะสำคัญของตลาดผู้ขายน้อยราย

ตลาดที่มีผู้ผลิตหรือผู้ขายตั้งแต่ 2 รายขึ้นไป หรือไม่จำกัดจำนวนผู้ผลิตหรือผู้ขายในตลาดว่ามีก็ราย แต่เมื่อผู้ผลิตรายใดรายหนึ่งทำการเปลี่ยนแปลงราคาและจำนวนผลผลิต จะส่งผลกระทบต่อผู้ผลิตรายอื่นในตลาด และมักมีการโต้ตอบจากผู้ผลิตรายอื่น ลักษณะของตลาดจะแบ่งได้ 2 แบบ

1. Pure oligopoly คือ ผู้ผลิตแต่ละรายผลิตสินค้าเหมือนกันทุกประการ (Homogeneous Product) เช่น เครื่องข่ามือถือ ผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียม เป็นต้น การแข่งขันของผู้ผลิตแต่ละรายจะไม่ใช้ราคา (Non-price Competition) แต่จะใช้บริการ ซึ่งจะทำให้เกิดความแตกต่างของสินค้าในสายตาของผู้ซื้อ

2. Differentiated oligopoly คือ ผู้ผลิตแต่ละรายผลิตสินค้าที่มีความแตกต่างกัน แต่สามารถใช้แทนกันได้ เช่น รถยนต์ น้ำอัดลม เป็นต้น

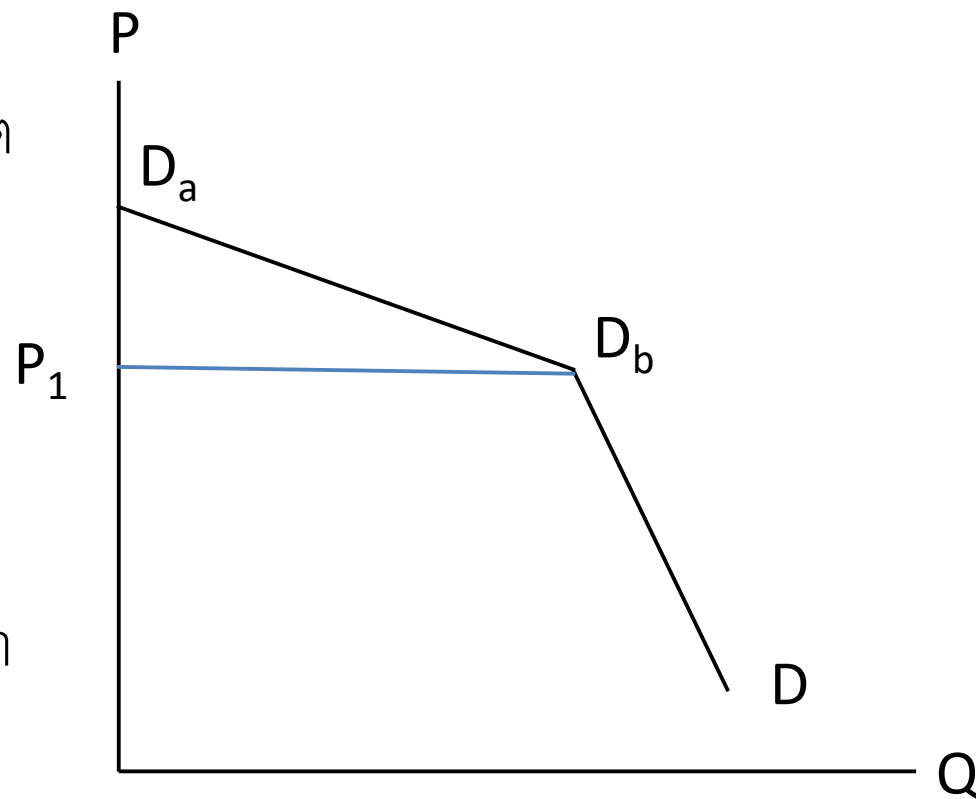
เส้นอุปสงค์ในตลาดผู้ขายน้อยราย

- เส้นอุปสงค์ของผู้ผลิตในตลาดผู้ขายน้อยรายจะไม่สามารถกำหนดได้แน่นอน เพราะเส้นอุปสงค์จะขึ้นอยู่กับการกระทำของผู้ผลิตรายอื่นๆในตลาดด้วย ทำให้ลักษณะของตลาดผู้ขายน้อยรายจะมีทั้งกรณีที่ผู้ผลิตมีการรวมหัวกัน (Cartel) และกรณีที่ผู้ผลิตมีการดำเนินกิจกรรมการผลิตที่เป็นอิสระต่อกัน
- กรณีที่ผู้ผลิตมีการรวมหัวกัน (Cartel) จะเป็นการรวมหัวกันของผู้ผลิตมักมีวัตถุประสงค์เพื่อชี้นำตลาดหรือสร้างอำนาจในตลาดให้แก่ผู้ผลิตที่อยู่ในอุตสาหกรรมเดียวกันในการดำเนินกิจกรรมในการผลิตและการขายหรืออาจจะเป็นกิจกรรมที่แสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ผู้ผลิตในด้านอื่นๆ
- กรณีที่ผู้ผลิตมีการดำเนินกิจกรรมการผลิตที่เป็นอิสระต่อกัน จะเป็นการที่ผู้ผลิตมีอิสระหรือต่างฝ่ายต่างผู้ผลิตจะดำเนินการแข่งขันกันในตลาดโดยปราศจากข้อตกลงในการร่วมมือกันสร้างอำนาจในตลาด ซึ่งกรณีนี้ผู้ผลิตมักไม่มีการเปลี่ยนแปลงราคาเพราะจะทำให้เกิดสงครามราคา ดังนั้นจึงทำให้ราคาค่อนข้างคงที่ โดยแบบจำลองที่อธิบายแนวความคิดนี้คือ แบบจำลองอุปสงค์หักมุม (Kinked Demand Curve) โดยใช้เส้นอุปสงค์ที่มีลักษณะหักมุม ณ ระดับราคาตลาด ราคาจะยังอยู่ตรงเส้นอุปสงค์หักมุมพอดี หรือกล่าวได้ว่าหากมีการขึ้นราคาผู้ผลิตรายอื่นจะไม่มี การขึ้นราคาตาม แต่หากมีการลดราคาผู้ผลิตรายอื่นก็จะลดราคาตาม

แบบจำลองอุปสงค์หักมุม (Kinked Demand Curve)

ในช่วงที่ผู้ผลิตขึ้นราคา ผู้ผลิตรายอื่นจะไม่ขึ้นราคาด้วย ส่งผลให้ปริมาณขายของผู้ผลิตที่ขึ้นราคาลดลง ทำให้ความยืดหยุ่นของเส้นอุปสงค์จะลาดมากขึ้นหรือกล่าวได้ว่าเส้นอุปสงค์จะเป็นช่วง $D_a D_b$

ในช่วงที่ผู้ผลิตลดราคา ผู้ผลิตรายอื่นจะลดราคาด้วย ส่งผลให้ปริมาณความต้องการซื้อเพิ่มขึ้นไม่มาก ทำให้ความยืดหยุ่นของเส้นอุปสงค์จะชันขึ้นหรือกล่าวได้ว่าอุปสงค์จะเป็นช่วง $D_b D$

ตลาดผู้ขายน้อยราย (ต่อ)

ตลาดผู้ขาย
น้อยรายที่ไม่มี
ข้อตกลง

จะเป็นการรวมหัวกันของผู้ผลิต
เพื่อให้มีอิทธิพลเหนือตลาด อาจจะ
เพื่อการกำหนดราคาหรือปริมาณ
การผลิต ไม่มีการทำข้อตกลงอย่าง
ชัดเจน หรืออาจจะเป็นแนวปฏิบัติ
ร่วมกัน

ตลาดผู้ขาย
น้อยรายที่มี
ข้อตกลง

จะมีการทำข้อตกลงกัน
เพื่อให้มีอิทธิพลเหนือตลาด
อาจจะเพื่อการกำหนดราคา
หรือปริมาณการผลิตที่มีการ
ทำข้อตกลงอย่างชัดเจน

ผลของตลาดผู้ขายน้อยรายต่อระบบเศรษฐกิจ

ตลาดที่มีผู้ขายน้อยราย จะทำให้ผู้ขายแต่ละรายมีสัดส่วนปริมาณขายค่อนข้างมาก แม้ว่าสินค้ามีลักษณะคล้ายกันหรือต่างกัน แต่สามารถใช้ทดแทนกันได้ เช่น เครื่องถ่ายมือน้ำ อัดลม จึงทำให้ง่ายต่อการฮั้วกันและอาจทำให้เกิดการเอาเปรียบผู้บริโภคได้

